

ČAJ

Pro chvíle pohody

KVĚTEN 2018

Časopis Autorů Jičínska

ROZEKLANÝ ČAS

Ohnivé kříže na nebi
dni slanou trýzní rozleptané —

A nikdo nikdo nepoví
kam jdem a co se stane

(úryvek)

Hanuš BONN

140

Vážení čtenáři,

nevím jak vy, ale já mám květen spojen s koncem 2.světové války, a tak jsem opět jedno číslo věnoval letošnímu stoletému výročí naší republiky, tentokrát více zaměřené právě na období 2.světové války.

Zvláštním hostem je básník **Hanuš Bonn**, jeho tvorba není moc známá, o to víc si myslím, že stojí za připomenutí kniha jeho veršů „**Rozebraný čas**,“ která vyšla v loňském roce v nakladatelství Kmen.

Hanuš Bonn prožil podobný osud jako známější Jiří Orten, ale i on se konce války nedožil.

Netradiční rozhovor poskytl ČAJi jičínský rodák

Doc. RSDr. Jaroslav Štrait, Csc.,

který tématicky odpověděl na mé dotazy v ucelených blocích vzpomínek. Myslím si, že nás aspoň na chvíli vrátil do dob minulých, neboť jeho vědecké bádání

i vzpomínky jsou velmi zajímavé. Jeho zamyšlení jsem nazval: „**Minulé války nechme historikům.**“ Škoda jen že nemůžeme uveřejnit další zajímavé fotografie z jeho archivu, vracející nás do Jičína dob minulých.

Tvorbu regionálních autorů k tématu zastupuje vzpomínková próza **Zlaty Zákoutské „Malý příběh z doby po Heydrichiádě z roku 1942“** a moje dvě básně připomínající oběti

2.světová války z našeho kraje, a to **odbojáře Františka Pecháčka (báseň „Přísaha republiky“)** a **ředitele školy v Úlibicích Petra Kováře („Pan řídící.“)**

Přeji Vám krásný měsíc lásky

Váš
Václav

HOST ČAJe:

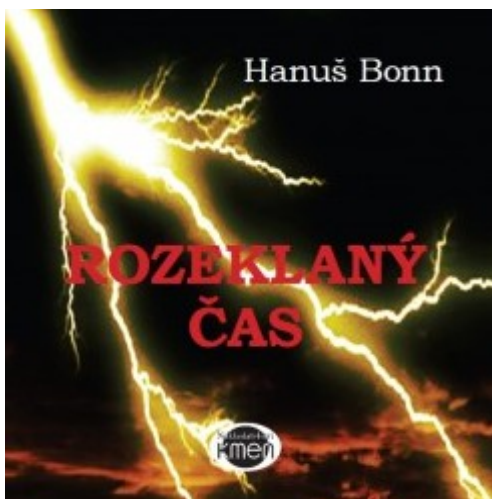
HANUŠ BONN (1913 - 1941)

Knihu uspořádal a doplnil doslovem Vladimír Janovic. Děkuji mu tímto, za umožnění přetištění části doslovu a ukázek básní z knihy „Rozeklaný čas.“ Stejně tak děkuji i Nakladatelství Kmen.
Václav

Zatímco Ortenův život, jeho myšlení i dílo ve stavu zrodu můžeme v zrcadle jeho deníků sledovat takřka den po dni, životopisné údaje o Hanušovi Bonnovi jsou velmi skrovné. Vše, co dnes víme, v podstatě čerpáme z Poznámek životopisných a edičních, které k Dílu Hanuše Bonna v roce 1947 přičinil básníkův kolega z doby vysokoškolských studií, básník, prozaik a překladatel Jiří Valja.

Hanuš Bonn se narodil 5. července 1913 v Teplicích - Šanově, školu navštěvoval v Praze a roku 1932 maturoval na reálném gymnáziu v Truhlářské ulici (stejný ústav navštěvovali před ním i Vladimír Holan a František Hrubín). Od roku 1927 přispíval do Studentského časopisu a brzy se stal jedním z jeho redaktorů. Už jako středoškolač se účastnil práce v českožidovském hnutí. Po maturitě se zapsal na práva a studium dokončil v roce 1938. Ve Studentském časopise publikoval i během vysokoškolských studií, jeho verše však najdeme i v Rozhledech, redigovaných Halasem, v Lidových novinách, Obrtelově Kvartu a v Kritickém měsíčníku, který vydával Václav Černý.

V Židovské náboženské obci poznává Egona Hostovského i Jiřího Ortena a rediguje poslední ročníky Českožidovského kalendáře. Od roku 1939 je vedoucím funkcionářem pražské Židovské obce. Za okupace musí používat pseudonym. S jeho básněmi Uprostřed věčnosti a Nokturno, podepsanými jménem Josef Kohout, se naposled setkáváme v Jarním

almanachu básnickém 1940, k němuž úvodní slovo napsal Václav Černý.

Poslední měsíce svého života tráví Hanuš Bonn nad překladem Rilkových Duinských elegií. Dne 8. října 1941 je zatčen a převezen do Mauthausenu, kde 20. října téhož roku ve věku dvaceti osmi let umírá.

Hanuš Bonn vydal za svého krátkého života pouze dvě knížky veršů – prvotinu Tolik krajín (1936), dedikovanou Egonu Hostovskému, a výbor z poezie primitivních národů Daleký hlas (1938), obě v nakladatelství Václava Petra. Jeho osud, tolik podobný Ortenovu (oba zahynuli téměř současně), nás přivádí k zamyšlení nad významem básnické previze.

ROZEKLANÝ ČAS *Výbor z poezie* - Autor: Hanuš Bonn

Uspořádal a doslovem doprovodil: Vladimír Janovic

Obálka a ilustrace: Ida Huttová, odpovědný redaktor: Ivana Blahutová

Tisk: Tribun EU, spol. s r. o., Brno

Vydalo: Nakladatelství Kmen, spol. s r. o., Křenovice 2017 , 1. vydání

PATNÁCTILETÝ

Někdy je v mé duši smutno a pusto.
Sám u svého psacího stolu sedím
a dolů do temné ulice hledím.

Přemýšlím,
o něčem velikém přemýšlím,
ač sám nevím o čem.
Přede mnou leží otevřený sešit
s napsanou rovnicí,
ale já hledím dolů v zmlklou ulici
a myslím si,
jak by to bylo krásné,
kdybych měl přítele.

1928

ROZEKLANÝ ČAS

Ohnivé kříže na nebi
dni slanou trýzní rozleptané —
A nikdo nikdo nepoví
kam jdem a co se stane

Jen průvany z dalek a noc plná hvězd
ke zpěvu křídla rozpínají —
Pod přilbou tmy a v bludišti cest
co víme tu o jiném kraji

Ohnivé kříže na nebi
dni slanou trýzní rozleptané —
Přede hro zítřků Vábení!
A smrt je na číhané

Z cyklu SEN JAKUBŮV

Františku Halasovi

DUHA

Jak po dívčím úsměvu
tkví krůpěj na okně
Kdo vezme naši skrání
až dojdeme?

Ale pojednou tiše tak
jde vůně ze zahrad
Smrti se strachuji
pro tolikery jas

TOLIK KRAJIN

Tolik krajin nikdy neuvidím
abych si jednou řekl znám svět
Tolik nocí mě nikdy nezahálí
abych rozpoznal jejich tajemství

Hvězdné dráhy chvění trav sladké deště květnů
vždy budete unikat mým hledajícím rukám
Strážni srdce nevyřčená plaché dotyky tváří
nebudeme si věčně jak bratři
v samotě večerů?

Ale já? Co já?
Budu vždy milovati jen tebe otázko vášnivá
a přelud světa jenž mi v krvi zpívá?

Zachvěji se jak dnes až vás uvidím
vy moje krajiny noci stromy a hvězdy
a ty můj člověče bezmocný ve tmě?

Budu se chvěti po všechny dny
jak dítě před laternou magikou?

BEETHOVEN

Žhnou stromy ve větru smolnice rozhořelé
větвовí zkrslé puká zelení
Spřežení vod se vzpíná rozechvěle
až z temných kopců břeskne znamení

Ó znovu jako na počátku všeho
valit se přítímím nepočatých dnů
Vydouvat hory z ticha bezměrného
do moří stápět třásně hvězdných snů

Samotu drtit v slast tmu v krupobití jasu
ať ti kdož poklesli se zvedají jak v snách
Pluji jak koráb na obzoru času

V šumění vln se třpytí Mléčná dráha
z mých němých rtů Pán píseň vykresává
a šeptá mi o nových pevninách

TROCHU DÍKŮ

K šedesátinám Fráni Šrámka

Za ržání koní v noci nepohnuté
kdy flétna vábila a čilimník
za vítr bijící v plachtový oblak vzduté
dík

A za krůček jenž odtud k listopadu
k rozbité rzivé brance hřbitovní
Za píseň která ve mně zní
když na drn první lásky hrstku růží kladu

19. 1. 1937

QUIJOTOVSKÁ VARIACE

Beránky bílé zase roztáčejí
rozeschlá křídla poklidného mlýnu
a vracejí kraji dávnou podobu

zbroj pohozena v povědomém stínu
Jen vítr dnes snad vane odjinud

Tam nad ubohou kostrou v rakvi z bláta
růženec ještě v prstech svíraje
umírá tlustý Sancho blaženě

A trochu opodál skotačí Rosinanta
jak ved by si ji prvně ze stáje
její dobrý pošetilý pán

jen v jejích velkých očích již je psáno
až bude jednou všechno dokonáno
že zdechne v úpalu sníc o seně

Neboť i jí byl velký úděl dán

NA BŘEZÍCH ŘEKY STYX

Jak rozespalí hadi
vztáhly se po mně paže truchlých vod
a chamtivě se o mé stříbro rvaly.

Ted' tu stojím,
žebrák o poslední minci oloupený,
převozník marně po mně vzhlíží.

Zlověstně mlčí noc
a řeka dýše tmou,
čas do skal bubnuje.

Až plamen lítosti
mě sráží na kamení,

samoto věčná!

Únor 1937

UPROSTŘED VĚČNOSTI

(úryvek)

A s puškou na líci
v hrud' cizí zamírím-li,
plamen zášti té
tma vniveč obrací.

A verš můj
jak poblouzněný břečťan vzpíná-li se,
v poprašku časnosti
zdaž nezetlí?

Kdesi, v odloučenosti ještě
snad zjeveny jsou již skutkové dnů příštích
a pro trpké hrozny údělu našeho
číš vinná připravena.

Březen 1939

NOKTURNO

(úryvek)

Bloudí
k domovům pochmurným
karavany kroků vyprahlých,

když ale k lásce tvář svou pozvedají,
okny zastřeny
lhostejnost jakás na ně civí.

Tu v náručí slz
srdce by chtělo umýt opuštěností svou.
Pak ale ví:

jak drobný déšť
osudy lidské poprchávají
mezi temnotami.

Červenec 1939

ÚZKOST

Až ke dnu podobenství těch se zahledět,
kde pyšných plamenů se tyčí překocený stín.
Ó hrstko popela, jež zbudeš z troudu vzpoury,
ó křídlo odhodlání, proměněné v dým!

Jdou zástupy a chorál kroků vře
jak nepokojný varhanový stroj.
Ó lidská kaskádo na cestách vylhaných,
ó porobo!

V gotickém vzepětí o hranu nebes láme
se čedičový příboj trýzně staleté,
ten děsný žalm, kdy zem se opět chví
úzkostí zvířete!

10. 12. 1940

„Minulé války nechme historikům.“

Doc. RSDr. Jaroslav Štrait, CSc.

**Návštěva pionýrského domu v Pchjongjangu – KLDR. Rok 1993.
Vlevo v tmavé bundě J. Štrait.**

Odpovědi na otázky pro pana Václava France

O předcích a rodném Jičínu

Děda František Hrubý přišel do Jičína v roce 1919 z Hradce Králové. Jako 33 % válečný invalida (tehdy se říkalo válečný poškozenec) dostal místo na poště v Šafaříkově ulici. Nebyl sám. Na poště převažovali ještě po 2. světové válce legionáři a účastníci Velké války. Nejdříve smluvní zřízenec, několik let domovník, doručovatel telegramů a listonoš. Měl velkou důvěru, jako jediný pomáhal i v pokladně. Postupně se dopracoval definitivy a skončil v roce 1953 jako podúředník I. třídy, a na tom si zakládal. Předpokladem byly přísné kvalifikační zkoušky.

Na jičínské poště jsem prakticky vyrostl, znal jsem každý kout i mnoho tehdejších zaměstnanců. Stejně tak jsem jezdil s dědou v létě doručovat. Pláštěnka na rámu silného kola značky Premiér a jelo se. Já jen když bylo pěkné počasí, on však po celý rok: na jaře, v létě a na podzim na kole, v zimě pěšky. Neuvěřitelné. Obě nohy prostřeleny a operovány, jednu měl kratší. Nosil hůl. Chodil vždy v ortopedických botách šitých v Praze. Po válce měl řadu let rajon: Březina, Lhota Hlásná, Ostružno, krajem Lorety do Starého Místa, Čejkovic a Poděbradovou ulicí zpět. Dobrých 15 km. Je

pravdou, že bylo méně zásilek, na vesnici neměl téměř nikdo důchod, pár novin „pod páskou“, a sem tam vezl i nějaký balík. Nosič vpředu i vzadu a přes rameno obrovská brašna. Kolo muselo být v pořádku. Pravidelně ho dával opravovat u p. Havránka nebo p. Halíře v Panské ulici. Babička bývala většinou doma, posluhovala např. u MUDr. Kršky a často chodila do lesa – Tuř, Prachovské skály, Hrubá Skála, Sedmihorky – houby, brusinky a borůvky. Víc jsem pobýval u prarodičů, protože otec s matkou pracovali v Agrostroji na tři směny. Otec v nožárně a matka v mechanické dílně na vrtačce. Někdy jsem je ani neviděl oba pohromadě.

Doručovatelé jičínské pošty v roce 1938. Zleva: F. Hrubý s malou brašnou doručoval telegramy, druhý p. Hébr (jeho syn je grafik a bydlí v Jičíně), čtvrtý p. Kořínek, sedmý p. Jiříčka (syn lékař a dcera učitelka na 2. devítiletce).

Cestování

Měl jsem možnost cestovat především jako představitel levicové odborové centrály Odborové sdružení Čech, Moravy, Slovenska (dnes Slezska) – OS ČMS. Světová odborová organizace (SOF) sdružuje cca 120 levicových odborových centrál. Zdůrazňuji, že šlo o cesty služební, s nabytým programem, kde na nějakou velkou turistiku nebyl čas. Ale i tak dojmů mám mnoho: Vietnam 2x, Čína, KLR, Sýrie, Indie a Ruská federace. S parlamentním sociálním výborem jsme několikrát zavítali do blízkých zemí. Cestovali především poslanci zahraničního výboru.

Teprve v důchodu jsem jezdil do ciziny doslova tematicky. Výsledkem

je několik knih. Základem knihy „Svobodní občané ve Velké válce“(2014) se stalo putování po evropských bojištích Velké války. Jedná se o literaturu faktu. Žánr nazývám „historickými reportážemi“. Na Balkáně, (kde byl děda Hrubý raněn), jsem byl několikrát i jako pozorovatel OBSE parlamentních voleb. Na francouzských bojištích autem, na Ukrajině a Rusku s vnukem a na Sibiři s manželkou syna, který žije v Kazachstánu. V Tobolsku, svého času hlavním městě Sibiře, jsem navštěvoval místa, kde byl druhý děda Štrait v zajetí. Vstoupil do čs. legií - 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny. Vždy ale lapiduch, jak na frontě, v zajetí i legiích. „Bílá nemocnice“ v Tobolsku je stále. Zázitky ze Sibiře jsou popsány v knize „Autentická zpráva o Západní Sibiři a caru Mikuláši II. (2012).

Úcta k tradicím a „minulé války“

Památek na naše předky si vážíme málo. Vzpomínám si, že neunikla zkáze ani busta skladatele J. B. Foerstra na Čerovce v Jičíně. Každý by měl vědět, že je současně potomek i předek. Dokážeme skvěle hanobit svoji minulost. Nejsme ale žádnou výjimkou. Viděl jsem v „srdci“ Evropské unie ve Štrasburku pomalovaný pomník Velké francouzské revoluce. Naopak v Bělorusku nenajdete na chodníku ani smítko, natož posprejovaný dům. Policistu neuvidíme. Zajímavé.

Nechápu snahu „mistrovat“ historii. Většina dnešních ideologických válek se odehrává daleko v historii. Nemáme možnost ovlivnit a změnit jedinou sekundu naší minulosti. Vždy jen subjektivně vykládat.

Praha 6 má v úmyslu popsat sochu maršála Koněva. Doporučuji, aby totéž udělala Praha 3 se sochou Churchilla a připomněla jeho „zásluhy“ v Burské válce. Stejně tak v Plzni by mohli doplnit v památníku generála Pattona, jak fackoval zraněné vojáky v lazaretu a obviňoval je ze slabošství.

Nyní jsou šlágreem naši romští spoluobčané a tábor v Letech. Nic nového. Stačí prostudovat prezidiální spisy Okresního úřadu v Jičíně z Druhé republiky. Podobný tábor byl ihned po obsazení pohraničí v roce 1938 zřízen u Jablonce nad Nisou. Šlo o přestupní stanici do německých vyhlazovacích táborů. Vrátili se jen jednotlivci. Politik vždy dokáže naskočit na vlnu populismu. Zase ale bojujeme minulou válku. Raději se věnujme přítomnosti! Se sociálním výborem parlamentu jsme jezdili často po republice. Kdo viděl sídliště Chánov u Jirkova, Ovčáry u Kutné Hory nebo romská sídliště u Košic (nedávno jsem jel do Černobyli na Ukrajinu – kniha Černobyl+30 z roku 2015), jistě mi dá za pravdu. Minulé války nechme historikům. Romský problém zatím ale nemá řešení. Jde o etnikum, které putuje po Evropě a po světě. Tam, kde jsou vždy největší sociální výhody, resp. tam, kde je tolerují. Další kapitolou jsou

bezdomovci. Umírají po desítkách. Mlčíme jako ryby.

Každý rok v únoru se pereme o Jana Masaryka, permanentně řešíme lustrace, uctíváme Wonku atd. Viděl jsem stoh lustračních spisů určených ke skartaci. Znovu zdůrazňuji, řešíme „staré války“. Uklidňuje mě, že jsme stejní jako naši předkové, kteří se prali o „statečné Moravany“ na Bílé Hoře. Teprve archeologický výzkum ve 20. století učinil přítrž.

Jičín – zimní pomoc Jičínské náměstí v polovině května 1945. Před Maštalířovou drogerií v hodní části náměstí stála obrovská stavba „Zimní pomoci“. Uprostřed malý chlapec s kšiltovkou je malý Jaroušek Štrait, vlevo matka a vpravo babička.

Zpět do Jičína a Českého ráje

Město bylo vždy silně diferencované. Do tanečních v hotelu Slávie chodila děvčata v bařovkách, do Paříže z movitých rodin. Těžko se o tom

mluví, jak žila za první republiky rodina nižšího státního zaměstnance, i když s pravidelným příjmem 400 korun. Nepůjdu do podrobností. Jediná továrna Knotek zaměstnávala především úzký kádr lidí a vždy na sezónu, ale jen na pár měsíců, přibrala další. Ještě po válce pamatuji, že svačili dělníci Agrostroje před továrnou na příkopu s bandaskou v ruce. Středem Agrostroje se jezdilo do cukrovaru a Popovic. Připomínám znovu a naposled, že babička v některých rodinách posluhovala, pro jiné prala prádlo, záclony a uklízela. Chodil jsem s ní. Komentář je zbytečný.

Poměry se postupně měnily až po roce 1948. Teprve po měnové reformě 1953 jsem si mohl dovolit jít koupit poprvé v životě nugátovou čokoládu. Před tím vzpomínám, že jsem dostal doma potravinový lístek na 50 g masa a paní školníková Pourová nám ohřála uzenku. Chleba, také na lístky, jsme měli svůj.

Jičín a Český ráj jsem začal objevovat v roce 1945. Mimo to, že táta měl doma krásnou německou pistoli P 38, jsem prožíval „dětský sen kolem zbraní.“

Poprvé jsem poznal válku v dubnu 1945. Jeli jsme s babičkou a malým žebříňáčkem pro silnější větve na Čerovku. Měla tam známého hlídače pana Chrtka. Slyšeli jsme velký hukot a na nebi viděli bílé pruhy. Létající pevnosti někam letěly bombardovat, nebo se vracely.

Druhý silný prožitek, který utkvěl v dětské hlavě, je z 30. května 1945. Na jičínské bráně bydlel vězný Bruk s rodinou. (Ti o něco mladší pamatují následovníka, pana Panochu, v krátkých kožených tyrolských kraťasech.) Z okna v Tylově ulici jsme na ochoz brány viděli. Houkala siréna a stačilo se podívat z okna. Pan Bruk vyvěsil na bráně červený prapor na světovou stranu, kde hořelo. Běželi jsme na Malé náměstí k hostinci Kumburk, kde je dnes Městský úřad. Převrátila se tam cisterna Rudé armády. Nafta se rozlila po náměstí až před hotel Paříž a z kabiny hasiči zachraňovali popálené vojáky. Byli jsme u toho a stáli v uličce u řeznictví pana Lysého.

Červený prapor na bráně a v noci červená lucerna, vše mělo svoji pevnou logiku. Když jsem psal v roce 1969 knihu o jičínském požárním sboru k jeho stému výročí (1970), tak jsem se zúčastnil výjezdu k požáru do Markvartic. Nemusím připomínat, že šlo o dobrovolné požárníky.

Hasič Áda Krásný, spolužák matky, byl zaměstnanec města. Vždy se pohyboval v okolí zbrojnice (stála nejdříve na jatkách, později pod poštou a dnes u nádraží). Požární auto vyjíždělo na světovou stranu, kde hořelo. Postupně nasedali ti dobrovolní hasiči, kteří tímto směrem bydleli. Áda Krásný byl za války totálně nasazen a přivezl do Jičína unikátní požární žebřík od firmy Magirus z Ulmu. Ve své době něco výjimečného a z hliníku, který při požáru nekoroduje. Takový neměli ani v Praze.

Mohu tvrdit, že jsem vyrostl na Tylově ulici vedle brány, uprostřed s parčíkem. Nedaleko od zámeckého parku, kde hlídal pan Novák. Babička mu nosila obědy a já pro něho lovil v bazénu mince na listech leknínů. Nějakou korunu jsem vždy ulil. Naše doména byl Jezuitský dvůr v Jiráskově ulici, obrovská Motýčkova zahrada vedle připomínala džungli, rybník Kníže s velmi přísným plavčíkem panem Nyplem, kterého jsme provokovali na stavidle u silnice. Postupně jsem poznával Prachovské skály, hrad Kost a můj nejzamilovanější, Josefem Svátkem legendou opředený – Kumburk.

Do Jičína jsem se vrátil v roce 1966. Po šestiletém působení v Králíkách pod Sněžníkem již jako trochu „otrkaný“ učitel. Nebyl jsem sám. S manželkou a dvojčaty kluky. Opět děda Hrubý s babičkou nás vzali pod křídla v Tylově ulici. Pěkný byt, ale jen 1+1. Učil jsem na 1. devítiletce, manželka ve Vysokém Veselí. V roce 1973 jsme se stěhovali do Hradce Králové. Bylo nás pět! I větší byt hrál svoji roli. V Jičíně se začalo stavět až v polovině 70. let minulého století.

O psaní a knihách

Nejsem Alois Jirásek, který napsal 150 cm historických románů. Já jen asi 40 cm. S výjimkou knihy Parlament v nedbalkách (2001) všechno ostatní vzniklo na vysoké škole a v důchodu. Když jsem učil na Pedagogické fakultě, musel jsem hodně psát, vědecký růst je předpoklad. Z té doby mám za sebou skripta, cestopis o ukrajinské Černigovské oblasti a historickou knihu o Anežce Malé ze Smiřic, spojce II. ilegálního vedení KSČ, popravené 1942 v Plötzenze.

Úsilí jsem věnoval šlechtickým restitucím a „teče“ v roce 1948. Věřím, že i naši potomci vše uhájí. Německá kolaborující šlechta český národ zradila a opustila. V dnešních vleklých restitučních sporech o majetek jsou ochotni si opatřit i „židovskou babičku“. (To není příměr, ale fakt jedné kauzy z našeho kraje).

Svoji nejobsažnější knihu „České XX. století, nekonečný příběh“ (2015) jsem uvedl slovy prof. Jaroslava Charváta: „Jakákoliv idealizace lidí minulosti, právě tak i tvrdý soud nad nimi bez zřetele k dějinné situaci, v níž žili, jsou nesprávné, protože jsou v rozporu s historickou skutečností.“

Když jsem u této knihy, zamýšlel jsem se tehdy hodně o poutavé obálce. Musel tam být statný český lev. Jednoho jsem objevil na sloupu vrat statku na Veliši. Když jsem tam však přijel s manželkou, že ho vyfotografuji, již tam, nebyl někdo ho ukradl. Přítel Ota Hrdlička, vynikající fotograf, měl ještě štěstí.

Kniha „Kronika osvobození, týden po týdně“ z roku 2010 popisuje

poslední rok války v Královéhradeckém kraji. Nechci zacházet do politických souvislostí. Opět i zde fungovala Jalta. Do okruhu cca 100 km kolem Prahy se postupně soustředil milión německých vojáků, těžce vyzbrojených. Jen obtížně by mohlo několik americký divizí Němce zničit. Snad do zajetí ano. Pokud jde o Jičín, Turnov, Nymburk – byly zde silné německé posádky. V Jičíně i početné gestapo. Na rozdíl od Semilsky, kde vypuklo povstání již 3. května 1945, v Jičíně byl relativní klid. Otec v jednom partyzánském oddíle na Babáku ústup brzdil. Bojoval tam i Adolf Vích, pozdější ředitel zvláštní školy v Jičíně. Poté odzbrojovali Němce a podstupovali různé ozbrojené šarvátky. Pokud se však Němci rezolutně rozhodli ustoupit na Turnov kolem Libuně, šli doslova přes mrtvolky.

O poslední publikaci jsem přesvědčen, že půjde o labutí píseň. Je věnována mému původnímu povolání, učitelství. Prošel jsem snad všemi typy. V Ostružně u Jičína dvojtřídkou, základními školami v Králíkách a Jičíně, učňovskou školou v Jaroměři a Pedagogickou fakultou. Říká se, že dnes jsou děti téměř nezvládnutelné. Vše již nedovedu objektivně posoudit, dlouho jsem za katedrou nestál. I když i my jsme byli také velcí „lumeni“.

Kniha bude nazvána „Učitelé východních Čech proti fašismu a válce 1938-1945“ a vyjde v letošním roce. Nejméně 500 učitelů si vedlo velmi statečně v Obráně národa, PVVZ, sokolském a hasičském odboji, několik komunistů se soustředilo za války kolem prof. Jiřího Purkyně a vydávali ilegální časopis Čin, další bojovali v zahraničí plk. Truhlář, gen. Vášátko, jiní podporovali parašutisty a umírali na Zámečku v Pardubicích atd. Zůstal jsem věrný svému stylu a na většinu míst jsem zajel. Hodně mi pomáhala jako vždy manželka.

Znovu jsem se virtuálně např. „setkal“ se svým učitelem ruského jazyka, legionářem Sýkorou, kteří patřil do jičínské skupiny Obrany národa. Učitel Sýkora se i ve škole k nám choval jako starý voják. Ostatně byl ruský legionář. Mimo výuky azbuky nám vypravoval o Rusku.

Jednou jsme našli mezi haldami prken v truhlářství pana Španihela v ulici Boženy Němcové (kamarád Honza Viduna byl jeho vnuk), celé vědro nábojů do pušky. Pochopitelně jsme vše rozdělili mezi celou třídu. Učitel Sýkora nás obcházel, a patrony, kterých jsme měli plné kapsy vybíral a znovu zručně páskoval. Jednal velmi taktně, protože by nedostal nic. Nejraději jsme lovili rybky a raky v Cidlině na Tobolce o večerním koupání na stavidle jsem hovořil.

Celá řada významných Jičínáků mě inspirovala. Musím připomenout, že jsem dobře znal Karla Mevalda, vynikajícího fotoreportéra ČTK, syna známého jičínského fotografa. Dále prof. Jaroslava Mencla. Navrhl jsem čestné občanství prof. Jaroslavu Šaldovi a doc. Kazbundovi. Svého času se

mi dobře pracovalo na Městském národním výboru v Jičíně s Ladislavem Korbelem, dobře jsem poznal Václava Čtvrtka, ale i svého času spisovatele J. Š. Kubína, probošta Kapitulky vyšehradské prof. Josefa Beneše, který před válkou učil na jičínském gymnáziu. Při jednom rozhovoru s prof. Jaroslavem Menclem mi vypravoval o Jičíně za války a úvahách Němců vystěhovat Čechy. Doslova řekl: „Pro nás je jičínská brána posvátná. Kdyby nás vystěhovali na Sibiř, tak ji tam znovu postavíme“. Podobný pocit mám, když chodím po náměstí dnes. Brána je brána. Dobře jsem poznal dr. Jaroslava Wágnera, vynikajícího památkáře a jičínského rodáka. Navštěvoval jsem ho i v Praze. Výčet favoritů by byl dlouhý.

Knihy jsou pro mě a manželku osudová záležitost. Vlastníme jich na 6000 a velkou většinu jsme přečetli. Na nočním stolku vždy nějaká kniha leží. Miluji Lva N. Tolstého, Aloise Jiráska, Jaroslava Haška. Dlouho tam ležely paměti Marie Švermové, těžké čtení, po kterém se nesnadno usínalo. Z americké klasiky V Broklynu roste strom, Chevalierovy Zvonokosy ... Jinak ale vzhledem k mé publikační práci jsem především čtenář literatury faktu.

Jičín – partyzáni Oddíl partyzánů na jičínském náměstí 10. května 1945. Uprostřed s vlajkou Jaroslav Štrait. Druhý zleva učitel Adolf Vích, velitel.

Praha

Proces dělení Československa jsem v letech 1990-1992 zažíval na

vlastní kůži v tehdejší České národní radě. Neznám nikoho z okolí, kdo by události aktivně podporoval. Jezdili jsme na Slovensko za poslaneckými kolegy. Všichni jsme byli federalisté. Časem ale zvítězil pragmatismus. Za typické představitele osobních a neukojených ambicí považuji pány Klause a Mečiara. Dva prezidenti, dva předsedové vlád, x+x ministrů a dvojnásobek úředníků atd. Osobně jsem byl zastáncem referenda. Dnešní politikové sice mudrují, že by referendum skončilo patem, ale budiž. Hlas lidu, hlas boží.

Česká národní rada schvalovala na 20 různých „rozvodových“ smluv. Já se tehdy podílel na měnové rozluce a sociální politice. Dodnes nejsou vyřešeny slovenské a české důchody za odpracovaná léta. Typickým příkladem byla hradecká Škodovka. Řada montérů pracovala na Slovensku celé roky. Valorizace důchodů v obou zemích probíhala odlišně.

Rozdělení Československa nebylo nic jiného, než pokračování negace Jalty a výsledků 2. světové války. Zrůdných rozměrů dosáhlo dělení na Balkáně. Vše v zájmu Německa a zčásti Francie. Zbraně bývalé armády NDR se stěhovaly do Slovinska. V historii českého státu jde jen o malou epizodu. Nejvíce mě mrzí, že vznikly dva miniaturní státy s nepoměrně menším ekonomickým a politickým vlivem jak v Evropě, tak i ve světě.

V poslanecké funkci jsem prožil 12 let. Přesně do své šedesátky a přišla na řadu vnoučata. S čistým svědomím mohu říct, že jsem se práci věnoval na plný úvazek. Nevynechal v podstatě jedině zasedání a hlasování. Každé pondělí dopoledne byl poslanecký den v Hradci Králové a odpoledne na cestách v celém tehdejší Východočeském kraji. Říká se, že jsme měli cestovné zdarma, ale... Zkuste dojet do Svitav a ještě se týž den večer vrátit do Hradce Králové. V úterý ráno opět autobusem v 6 hodin na zasedání do Prahy? Nelze. Jedině osobní auto. Nejprve trabant, poté wartburg, pak škodovka 125, kterou nám před domem někdo ukradl a nakonec Lada Niva.

I dnes obdivuji poslance a senátory, kteří dokáží při poslancování ještě např. starostovat, primátorovat, nebo podnikat. Jedno volební období jsem byl i zastupitelem v Hradci Králové, ale musel jsem rezignovat.

Politika mě vždy bavila a skutečně ji považuji za druh povolání. Politik by však měl projít určitou dobu praktickým povoláním. Poslanecká funkce není ani o penězích. Dodržoval jsem zásadu první republiky a štedře podporoval finančně politickou stranu. Zbývalo mi o něco málo víc, než průměrný plat. Stejně takový mám i důchod. Nic moc. Poslanecké platy se zvýšily podstatně, když jsem již neposlancoval. Protože jsem byl členem sociálního výboru, nemohl jsem pít víno a hlásat vodu. O důchodech se hodně diskutovalo v roce 1995 (zákon 255/95 Sb.). Aby mohla mít např.

kuchařka ve školní kuchyni důchod cca 7 000 Kč, jsou relativně vysoké příjmy komprimovány. Jednoznačně správné. Nestěžuji si.

V roce 2002 jsem šel do důchodu za 9.500 Kč. Opět připomenu svého tatů, dělníka v Agrostroji. Na sklonku života říkal – podstatné není, jak je důchod vysoký, ale jak je dlouhý. Celý život těžce pracoval a zemřel poměrně mladý. Snad jen dodám, že život musí být smysluplně vyplněn a peníze nejsou rozhodující. Rozhodující je také manželství. Mám hodnou ženu a jsme spolu skoro 55 let.

O numizmatice

Považuji se za numizmatika – teoretika. Žádnou velkou sbírku mincí nevlastním. Jen jednotlivosti. V poslední době jsem však shromáždil kolekci bankovek, kterou jsem nazval „post SSSR“. Není jednoduché se zorientovat v nových systémech všech 15 států. V mnoha řádí velká inflace a bankovkám přibývají nuly. Rusky znám také docela obstojně. Vše jsem i zpracoval, otázka, kdy to pobočka ČNS v Hradci Králové vše vydá.

Za nejzdařilejší československou bankovku považují dvacetikorunu českého malíře Karla Svolinského (1896-1986) z roku 1949. Krásná dívenka, slovanský typ. Vždy jsem spojoval numizmatiku s historií. Znáám i mince Ferdinanda V., posledního císaře, který se dal korunovat na českého krále. Jak jsem již uvedl, pro studenty tehdejší Pedagogické fakulty jsem napsal skripta Základy numizmatiky. Dlouho dobu jsem psal o této pomocné historické vědě i kuriozity do Pochodně.

Zcela logicky s numizmatikou souvisí i zavedení eura. Mizí národní měny a vzniká nový sběratelský obor. Zavedení eura v České republice nepovažuji za vhodné. Nedovedu si představit svůj dnešní sociální příjem dělit „26“. Vznikne almužna. To již tady bylo, když přišli v březnu 1939 němečtí okupanti. Za jednu říšskou marku dostávali deset poctivých prvorepublikových korun. Ještě dlouho se vyprávělo u nás doma, jak vojáci vyjídali cukrárny a lahůdkářství. Něco jiného je dělit „26“ stotisícový příjem poslance.

V historii není místo pro spekulace, ale budiž

Nejsem prognostik, toho máme na Hradě. Nedokážu odpovědět na otázku, co by řekl TGM, kdyby na chvíli mohl přijít dnes mezi nás. (On se však před smrtí podobným způsobem vyjádřil – bude se na nás shora dívat!) Prezidenti Masaryk i Beneš dokázali vynikající diplomacií spojit tehdy zcela nesourodý plod Pařížské mírové konference. Vytvořit a sjednotit předválečnou Československou republiku, kde ještě navíc bylo 6 různých národností rozděleno politicky, lze považovat za zázrak. Výjma KSČ se většina stran ještě dělila na českou (někdy československou),

slovenskou, polskou, německou a maďarskou. Zmatení programů i cílů. Stranici se zjevně nenáviděli a nespolupracovali. V té době vzniklo rčení a platí podnes, když se sejdou dva Češi, dokáží založit tři politické strany.

Nedělejme si iluze, že TGM utvářel politiku v rukavičkách. Jednoznačně realisticky, tak se jeho strana i jmenovala. Málo se ví, že se střelbou do lidí nesouhlasil. V soukromých hovorech však říkal, že by došlo k oslabení státu. Předválečná republika byla však do roku 1935 orientována především na spolupráci s Francií a Anglií. Proto tak velké zklamání v roce 1938, které pokračovalo po roce 1945.

V Jičíně pamatuji na návštěvu prezidenta Beneše, v Hradci Králové nás školil o gumových rohlících Antonín Zápotocký, v Praze jsem poznal při jednom pedantském výstupu osobně Ludvíka Svobodu, Gustáva Husáka jsem potkával často. Ještě poznámka k Ludvíku Svobodovi. Nezapřel v sobě vojáka za žádné situace. Tehdy se ještě všude kouřilo a někdo v jeho okolí odhodil nedopalek. L. Svoboda ho velmi ostře a velmi hlasitě, před celým velkým konduktem, zostudil. Když se vrátím k TGM, mám pocit, že jsme ho zbožnili stejně, jako autoři čítanek ve 20. letech minulého století.

Již dlouhou dobu bydlíme v Hradci Králové. Bohužel všichni příbuzní v Jičíně zemřeli. Mám však naději, že se do svého rodiště vrátím. Je to mé přání. Když jsem psal knihu o jičínském požárním sboru, použil jsem úryvek z díla „Lilie a růže“ dnes již zapomenuté básnířky Irmý Geisslové. Má i pamětní desku v Havlíčkově ulici. Vždy si na ni vzpomenu, protože máme hroby na jičínském hřbitově docela blízko sebe. Krásně napsala o Jičínu:

Sestupuje z hory Tábor hleděl ku čtyřem stranám světovým, a všady bylo soustředěno tolik nádherných půvabů přírodních, tolik dojemného kouzla domácího kraje, že lehko pochopil, jak stane se ta krása, až přijde čas, vychovatelkou okolního lidu; i zašeptal nad ním bezděky: „Ty budeš šťasten...“

Jaroslav Štrait, březen 2018

Zlata ZÁKOUTSKÁ

MALÝ PŘÍBĚH Z DOBY PO HEYDRICHIÁDĚ Z ROKU 1942

Beseda se spisovatelem Karlem Sýsem ve mně evokovala vzpomínky na dobu po atentátu na R. Heydricha, kdy se lidé chvěli o svůj život a nikdo si nebyl jist, jak pro něj, jeho příbuzné a známé tato těžká doba dopadne. Denně byly vyvěšovány dlouhé seznamy Čechů odsouzených k smrti. Lidé v hloučcích u nich stáli, někteří plakali. Často stačilo podezření nebo nepodložené udání. I takoví Češi se našli – zrádci, udavači, konfidenti. Byla to smutná doba. Do rodin chodily dvojice uniformovaných, asi „esesáků“, prohlíželi, hledali záminku, třeba rádio vyladěné zeleným jazýčkem na Londýn.

Bydleli jsme v okrajové vilové čtvrti města Lázní Bělohradu. Poblíž nás obsadili vilu Esplanade (nyní dětská léčebna) Hitlerjugend, mládež asi od 12 do 18 let. Byly obsazeny lázně, hotely a všechny lázeňské domy. HJ bylo přes tisíc, tudíž se počet obyvatelstva zdvojnásobil. Stali jsme se svědky tvrdého drilu, bezcitného přístupu k dětem. I za mrazů chodily v podkolenkách, břeskne povely je často nutily k běhu i lehu do bláta. Mladí fűhřeři s dýkou po boku a pístalkou byli ve svých 18 letech nemilosrdní. Vychovávali, někdy i kopanci, nový kanonenfutter a Hitler ho na konci války moc potřeboval. Trochu jsem odbočila od původní vzpomínky, ale byl to úvod k objasnění té doby. Tak tedy:

Okna prádelny ve vilce, kde jsme bydleli, byla těsně nad zemí. Byly vidět jen nohy přichozích. Slunce se odrazilo do černých, vyleštěných holení dvou párů bot. Vidět byl i kousek uniformy nad koleny.

„Maminko, jdou k nám vojáci!“

S hrůzou vytřeštěnýma očima jsem hledala u ní záchranu. V 10 letech jsem už měla povědomost, nasávanou od rodičů, co Němci smí a dovedou a že se jich musíme bát. Maminka hodila zpět do necek kus prádla, které právě prala na valše, popadla mě za ruku a utíkaly jsme ze suterénu do 1. patra. Ti dva, podle hlasů, byli právě v přízemí, v bytě domácích.

Maminka „přehodila“ vlny na rádiu, vzala si suchou zástěru a už jsme slyšely hlučné kroky, blížící se ke dveřím kuchyně. Se silným zaklepáním se rázně otevřely. První jejich kroky vedly k rádiu. Bílý jazýček i ukazatel směřovaly na Prahu. Prohlídka pokračovala otvíráním skříní a zásuvek.

Ti dva se chovali slušně, nevyhazovali věci na zem. Postupovali dál. Koupelna byla prostorná. Vešla se tam i stará, bílá skřín, která byla téměř

před sto lety (r. 1848) v Praze na barikádách. V ní bylo doloženo šatstvo a nahoře tátův „vercajk“, kleště, kladivo, šroubováky a dráty. Malé místo mezi bokem skříně a zdí, oddělené barevným závěsem, bylo mým soukromým královstvím. V přihrádkách byl pomněnkově modrý miniaturní kočárek, panenka, asi 20 cm dlouhá, oblečená podle mého desetiletého švadlenského umění, omalovánky, pastelky a podobné důležitosti. Ve válce se tyto poklady daly jen těžko sehnat a každé dítě bylo na ně opatrné. Ruka vojáka prudce odhrnula květovaný závěs. Snad mi nesebere kočárek? Zaječela jsem. Voják se ostražitě ohlédl. Dítě svým výkřikem mohlo prozradit skryš dospělých. Hledaly se zbraně všeho druhu. Když viděl panenky, usmál se, ale zato bedlivěji prohledal vrch skříně s náradím.

Jeho kolega s prohlížením pokoje skončil, sedl ke klavíru, kde byly otevřeny noty se Straussovými valčíky, a hrál. Moje dobrá máma mi řekla, že má třeba doma taky holčičku a zrovna se mu zastesklo, že i Němci jsou lidi a nejsou všichni stejní. Vojenská kontrola dopadla u nás dobře. Spousta dalších střípků vzpomínek z dob války mi zůstala a občas se vybavují. Moji synové, vnuci a teď i pravnuci je rádi poslouchají.

A ještě pár střípků vzpomínek na sobě nezávislých.

1. Čeští lidé byli utajeně vtipní. Dokázali zlehčovat poměry v každé době a v každém zřízení. Vzpomínám si, že na hnědavé, papírové – snad dvacetikoruně byl prý obraz Heydrichova syna. Bankovka se dala poskládat různě vedenými drobnými sklady tak, že boltec hlavy mladíka byla hlava, nad ní v dalším skladu ovál těla zdařilého potkana či krysy. K tomu bylo nějaké vtipné povídání, ale pointu si již nepamatuji.

2. Den, kdy se Emil Hácha vrátil od Hitlera, se jeho řeč vysílala rozhlasem. Byl zlomený, pokorný, jako by se Čechům omlouval, rezignoval. Samozřejmě se už nepamatuji na text, ale na jeho hlas a reakci rodičů ano. Pamatuji na jejich smutek, to jak o tom spolu debatovali, a ten dopad pocitů ve mně zůstal.

3. Jedno léto jsme my, kluci a holky, měli plavecký kurz. Aby byl při zákazu shromažďování povolen, byl veden pod hlavičkou Kuratoria pro mládež. Měli jsme ho od 8, někdy i od 7 hodin ráno. Učitel Josef Špringr ho denně zahajoval nařízeným heslem: Vůdci a vlasti – a my odpovídali – ZDAR! On však, ne příliš hlasitě, tak, aby to na břehu neslyšeli, říkal: Vodě a slunci – a my, s vědoucím úsměvem řvali zplna hrdla ZDAR! Pak jsme si jednu až dvě hodiny užívali té vody a slunce. Víte, co riskoval? Koncentrák.

Ale my, děti, jsme měly tolik nikým nenařízeného uvědomění, že jsme o tom neřekly nikomu, ba ani doma slovo.

PŘÍSAHA REPUBLICE

Václav FRANC

Přišel do našeho kraje
„pod hora“
V ruličce pod hlavou si přinesl
odvahu, tělesnou zdatnost
rouboval talent pílí, náročností
V Lublani na mistrovství světa
se dočkal sklizně
Zlato za víceboj
Sladké plody sebeodříkání
Dýchal i olympijský vzduch města na Seině

Věřil
ve věčný olympijský mír
Paix olympica
a i když se v Berlíně stmívalo
až udeřilo
nehledal deštník, závětrí
burcoval
sletovou skladbu
PŘÍSAHA REPUBLICE
nezradil
ani když se republika škrtila v protektorátní oprátce

Akce Jindra
atentát na Heydricha
nemohl chybět
Až...

Trénované tělo vzdorovalo
Přesila byla nepřemožitelná
Neznala fair play

Určitě si vzpomněl v posledních chvílích života
v Mauthausenu
na olympijské kruhy v Paříži
na zlatou odměnu z Lublaně
na přísahu

PŘÍSAHA REPUBLICE
...a přál si hodně následníků

*) Věnováno FRANTIŠKU PECHÁČKOVI (*15. února 1896 v Záhornici u Poděbrad †3. února 1944 v Mauthausenu)

František Pecháček byl činovník Sokola, sportovec, autor skladby Přísaha republiky na předválečném všesokolském sletu a odbojový pracovník skupiny Jindra, za 2. světové války zahynul společně se svou manželkou.

Pamětní deska manželů Pecháčkových, Praha 5, Jindřicha Plachty č. 3

PAN ŘÍDÍCÍ **Václav FRANC**

Znali ho jako pana řídícího
Přísného
ale naučil
říkalo se ve vsi
Psal školní kroniku
Vesnické divadlo mu přirostlo k srdci
vedl knihovnu
jak už to tak kantoři dělávají

Komu mohl vadit
Komu mohlo vadit
že cvičil
v Sokole

Jednou při dopoledním vyučování
nadepsal křídou na tabuli
datum
10. října 1941
krasopisně
tušil, že je to naposledy
Kožené pláště si pro něj přišly
před očima jeho žáků

Loučil se pohledem s dětmi
které mu přirostly k srdci
s tabulí, lavicemi
s úlibickou školičkou na kopečku

Tušil
že jej nezvou na rekreaci
z Osvětími byl
NÁVRAT NEŽÁDOUCÍ

Každý květen rozkveté puget růží
pod pamětní deskou
na místní škole
a jeho žákům je dávno víc

než panu řídícímu tenkrát
když zmizel v nenávratnu
jen do vzpomínání

*) Věnováno PETRU KOVÁŘOVI
(*18. července 1889 v Bořkově
†18. května 1942 v Osvětimi).

Petr Kovář byl dlouholetým řídícím učitelem na obecné škole v Úlibicích na Jičínsku, zároveň byl i předsedou pomocného odboru sokolské župy Jičínské-Čížkovy, zahynul v koncentračním táboře v Osvětimi.

ČAJ pro chvíle pohody

č.140, květen 2018, ročník XVII

Vydáno 5. května 2018 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina regionálních autorů Jičínska.

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!